

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Факультет економічних наук

Кафедра управління земельними ресурсами

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Перший проректор

Іщенко Н.М.

“01” вересня 2021 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЕКОНОМІКА ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

Спеціальність: 193 «Геодезія та землеустрій»

Розробник

Лазарева О.В.

В.о. завідувача кафедри розробника

Смирнова С.М.

В.о. завідувача кафедри спеціальності

Смирнова С.М.

Гарант освітньої програми

Смирнова С.М.

Декан факультету

Белінська С.М.

Начальник НМВ

Шкірчак С.І.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показника	Характеристика дисципліни	
Найменування дисципліни	Економіка землекористування	
Галузь знань	19 «Архітектура та будівництво»	
Спеціальність	193 «Геодезія та землеустрій»	
Спеціалізація (якщо є)	-	
Освітня програма	Освітньо-професійна програма «Геодезія та землеустрій»	
Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський)	
Статус дисципліни	Нормативна дисципліна циклу професійної підготовки	
Курс навчання	IV	
Навчальний рік	2021-2022	
Номер семестрів:	Денна форма	
	8	
Загальна кількість кредитів ЄКТС/годин	4,5 кредитів/135годин	
Структура курсу: – лекції – семінарські заняття (практичні, лабораторні, півгрупові) – годин самостійної роботи студентів	Денна форма	Заочна форма
	лекції – 22 год.; групові заняття – 44год.; самостійної роботи – 69 год.	
Відсоток аудиторного навантаження	49 %	
Мова викладання	Українська	
Форма проміжного контролю	Контрольні роботи	
Форма підсумкового контролю	Екзамен	

2. Мета, завдання та результати вивчення дисципліни

Мета:

вивчення теорії і практики функціонування землекористування як важливої складової сфери підприємницької діяльності, матеріальної і фінансової основи територіальних громад. Землекористування з однієї сторони є певною гарантією стабільності бізнесу, збереження і примноження вартості капіталу, а з другої, - фінансовою основою місцевого самоврядування.

Завдання:

- вивчення сутності, функцій, змісту організація землекористування та землевпорядкування;
- аналіз сучасного законодавства, методичних, нормативних і інших правових документів, які регламентують економіку землекористування та землевпорядкування;
- вивчення методів оптимізації та оцінки ефективності формування різних типів землекористування й їх ринкової вартості, інвестицій в землевпорядкування в процесі проектування;
- здійснення оцінки ефективності формування землеволодінь і землекористування та впорядкування їх території в процесі землеустрою;
- обґрунтування необхідності планування землекористування ринкового типу, тлумачення їх вибору по критеріях соціальної і еколого-економічної ефективності.

Дисципліна «Економіка землекористування» відноситься до нормативних дисциплін циклу професійної підготовки.

Передумови вивчення дисципліни: засвоєння курсів «Землеустрій», «Земельний кадастр», «Геодезія» та ін.

Очікувані результати навчання: отримання знань про сутність, зміст та предмет землекористування, про склад, характеристику та особливості використання земельних ресурсів, про ефективність та екологізацію використання земель, вивчення сутності земельної ренти, понять оцінки землі та регулювання платності землекористування, вивчення понять та видів оцінки земель.

Студенти повинні знати:

- поняття, сутність і предмет економіки землекористування;
- сутність економічних відносин власності у землекористуванні;
- систему показників ефективності сільськогосподарського землекористування;
- економічну природу рентних відносин;
- основи функціонування орендних відносин у землекористуванні;
- механізм здійснення оцінки земель.

Студенти повинні вміти:

- здійснювати еколого-економічні основи організації земель підприємств, установ та організацій;
- здійснювати землевпорядне забезпечення землекористування;
- визначати грошову оцінку земельних ділянок;
- обґрунтовувати системи сівозмін;
- здійснювати економічну оцінку збитків і втрат у землекористуванні, що зумовлені вилученням земель та обмеженням у їх використанні.

-

Програмні компетенції

- *фахові компетентності:*

- 1) СК 2 – Здатність застосовувати теорії, принципи, методи фізико-математичних, природничих, соціально-економічних, інженерних наук при виконанні завдань геодезії та землеустрою
- 2) СК 4 – Здатність обирати та використовувати ефективні методи, технології та обладнання для здійснення професійної діяльності у сфері геодезії та землеустрою
- 3) СК 5 – Здатність застосовувати сучасне інформаційне, технічне і технологічне забезпечення для вирішення складних питань геодезії та землеустрою.

- *програмні результати навчання:*

- 1) РН 5 – застосовувати концептуальні знання суспільних, природничих, фізико-математичних і соціально-економічних наук з урахуванням вимог професійної та цивільної безпеки, охорони праці при виконанні завдань геодезії та землеустрою
- 2) РН 13 – планувати і виконувати геодезичні, топографічні та кадастрові знімання, опрацьовувати отримані результати у геоінформаційних системах

3. Програма навчальної дисципліни

Денна форма:

	Теми	Лекції	Практичні	Самостійна робота	Загальний обсяг
1	Теоретичні основи економіки землекористування	2	2	6	10
2	Земельні ресурси, їх склад, характеристика та особливості використання	2	6	6	14
3	Економічні відносини власності у землекористуванні	2	6	6	14
4	Ефективність використання земель	2	6	9	17
5	Земельна рента як показник прибутковості землі	2	2	6	10
6	Плата за землю	2	2	6	10
7	Грошова оцінка земельних ділянок	2	4	6	12
8	Наукові основи формування землекористування	2	4	7	13
9	Еколого-економічні основи організації земель підприємств, установ та організацій	2	6	9	17
10	Економічна оцінка збитків і втрат у землекористуванні, зумовлених вилученням земель та обмеженнями в їх використанні	4	6	8	18
	Всього за курсом	22	44	69	135

Зміст навчальної дисципліни

3.1. План лекцій

№	Тема заняття / план
1	<p>Тема 1 Теоретичні основи економіки землекористування (2 год)</p> <p>1) Сутність економіки землекористування. 2) Землекористування як економічна категорія. 3) Принципи землекористування. 4) Роль землекористування в різних сферах життєдіяльності людини та його місце в ринковій системі економіки.</p>
2	<p>Тема 2 Земельні ресурси, їх склад, характеристика та особливості використання (2 год)</p> <p>1) Характеристика земельних ресурсів України. 2) Розподіл земельних ресурсів категоріями. 3) Розподіл земельних ресурсів за власниками землі і землекористувачами. 4) Трансформація землекористування. 5) Організація раціонального використання й охорони земель. 6) Особливості використання земельних ресурсів за власниками і землекористувачами.</p>
3	<p>Тема 3 Економічні відносини власності у землекористуванні (2 год)</p> <p>1) Економічна теорія власності на землю. 2) Реформування земельних відносин. 3) Етапи земельної реформи. 4) Регулювання ринку землі. 5) Набуття права власності на земельні ділянки сільськогосподарського призначення. 6) Набуття права власності на земельні ділянки на підставі цивільно-правових угод. 7) Припинення права власності на земельні ділянки.</p>
4	<p>Тема 4. Ефективність використання земель (2 год)</p> <p>1) Сутність ефективності та економічного ефекту. 2) Ефективність землекористування. 3) Основні положення ефективності землекористування. 4) Принципи визначення ефективності. 5) Система показників ефективності сільськогосподарського землекористування. 6) Система показників ефективності несільськогосподарського землекористування. 7) Система показників інтенсифікації землекористування. 8) Оптимізація землекористування. 9) Екологізація землекористування. 10) Система показників оптимізації та екологізації використання земель.</p>
5	<p>Тема 5. Земельна рента як показник прибутковості землі(2год)</p> <p>1) Економічна природа рентних відносин. 2) Види земельної ренти. 3) Рентний характер земельних відносин у сільському господарстві.</p>
6	<p>Тема 6. Плата за землею (2 год)</p> <p>1) Платність землекористування та її вплив на регулювання системи використання й охорони земель. 2) Рента – основа встановлення розмірів плати за землею. 3) Земельний податок. 4) Економічні та правові основи функціонування орендних відносин у землекористуванні. 5) Орендна плата за земельні ділянки і принципи її встановлення.</p>

7	<p>Тема 7. Грошова оцінка земельних ділянок (2 год)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Основні поняття оцінки земель. 2) Види оцінки земель. 3) Природно-сільськогосподарське районування як основа оцінки земель. 4) Бонітування ґрунтів. 5) Економічна оцінка ґрунтів. 6) Законодавче забезпечення землеоціночних робіт.
8	<p>Тема 8. Наукові основи формування землекористування (2 год)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Розміщення продуктивних сил і його вплив на організацію землекористування 2) Формування структури землекористування в регіональних програмах, схемах землеустрою і техніко-економічних обґрунтуваннях використання й охорони земель адміністративно-територіальних одиниць 3) Принципи та механізми формування сільськогосподарських і несільськогосподарських землекористувань
9	<p>Тема 9. Еколого-економічні основи організації земель підприємств, установ та організацій (2 год)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Особливості створення (організації) землекористувань. 2) Особливості створення агрохолдингів. 3) Особливості створення фермерських господарств. 4) Методологічні основи формування міського землекористування. 5) Особливості розподілу земель міст. 6) Особливості використання земель міст. 7) Особливості створення сільськогосподарських підприємств. 8) Інституційні принципи формування орендної політики у міському землекористуванні. 9) Розміщення об'єктів несільськогосподарської діяльності.
10	<p>Тема 10. Економічна оцінка збитків і втрат у землекористуванні, зумовлених вилученням земель та обмеженнями в їх використанні (2 год)</p> <p>Блок А</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Класифікація збитків. 2) Основні засади відшкодування збитків.
11	<p>Тема 10. Економічна оцінка збитків і втрат у землекористуванні, зумовлених вилученням земель та обмеженнями в їх використанні (2 год)</p> <p>Блок Б</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Порядок визначення збитків. 2) Економічні засади відшкодування збитків. 3) Юридична практика відшкодування збитків.

3.2. План практичних (семінарських) занять

№	Тема заняття / план
1	<p>Тема 1 Теоретичні основи економіки землекористування (2 год) (2 год)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Розкрийте зміст поняття «економіка» та «економіка землекористування». Що спільного і що відмінне у цих поняттях? 2) Які методи економічних досліджень властиві науці «Економіка землекористування»? 3) Розкрийте мету і завдання економіки землекористування. 4) На які види поділяється природокористування? Яке місце займає землекористування у складі видів природокористування? 5) Які є види землекористування і що лежить в основі такого поділу? 6) Розкрийте особливість землі як головного засобу виробництва у сільському та лісовому господарстві.

	<p>7) Охарактеризуйте землю як базис проживання, як природний ресурс, як просторовий базис розміщення об'єктів нерухомості, як засіб виробництва, як об'єкт соціально-економічних зв'язків, як об'єкт нерухомості.</p> <p>8) Дайте визначення понять «раціональне землекористування» та «охорона земель». Що спільного у цих поняттях?</p> <p>9) Розкрийте сутність принципів землекористування за земельним законодавством.</p> <p>10) Яку роль відіграє принцип поєднання особливостей використання землі при формуванні вимог і правил землекористування?</p> <p>11) Розкрийте суть принципу цільового використання земель на сучасному етапі.</p> <p>12) Чи дотримується принцип забезпечення рівності прав на землю громадян, юридичних осіб, територіальних громад та держави на землю? Обґрунтуйте свою відповідь.</p>
2	<p>Тема 2. Земельні ресурси, їх склад, характеристика та особливості використання(2 год)</p> <p>Блок А</p> <p>1) Розкрийте суть понять «земельні ресурси» та «земельний фонд». Охарактеризуйте структуру земельного фонду України.</p> <p>2) Що таке «родючість»? Назвіть її види.</p> <p>3) Охарактеризуйте склад земель України за категоріями.</p> <p>4) Як розподіляється земельний фонд за формами власності та землекористувачами?</p>
3	<p>Тема 2 Земельні ресурси, їх склад, характеристика та особливості використання (2 год)</p> <p>Блок Б</p> <p>1) Розкрийте суть трансформації землекористування в Україні.</p> <p>2) Розкрийте суть поняття «раціональне використання земель».</p> <p>3) Як вказане поняття пов'язане з термінами «ефективне землекористування» та «охорона земель»?</p> <p>4) Що таке «ефективність»? Охарактеризуйте її види.</p> <p>5) Розкрийте суть економічних показників ефективності використання земель сільськогосподарських підприємств.</p> <p>6) Чим ці показники відрізняються від показників ефективності використання земель несільськогосподарського використання?</p>
4	<p>Тема 2 Земельні ресурси, їх склад, характеристика та особливості використання (2 год)</p> <p>Блок В</p> <p>1) Охарактеризуйте інтенсивний та екстенсивний шляхи розвитку підприємств.</p> <p>2) Які показники використовують для визначення економічної ефективності використання земель несільськогосподарських галузей?</p> <p>3) Які існують сучасні організаційно-правові форми землекористування.</p> <p>4) Охарактеризуйте їх.</p>
5	<p>Тема 3. Економічні відносини власності у землекористуванні (2 год)</p> <p>Блок А</p> <p>1) Розкрийте суть поняття «власність» та визначте його структуру.</p> <p>2) Охарактеризуйте основні аспекти власності.</p> <p>3) Охарактеризуйте виникнення й основні етапи еволюції відносин власності.</p>
6	<p>Тема 3. Економічні відносини власності у землекористуванні (2 год)</p> <p>Блок Б</p> <p>1) Охарактеризуйте форми власності.</p> <p>2) Які форми власності на землю існують в Україні?</p> <p>3) Які існують способи набуття права власності на земельні ділянки громадянами України?</p>

	<p>4) Які існують способи набуття права власності на земельні ділянки юридичними особами?</p> <p>5) Розкрийте основні етапи реформування земельних відносин в Україні.</p>
7	<p>Тема 3. Економічні відносини власності у землекористуванні (2 год)</p> <p>Блок В</p> <p>1) Дайте визначення поняттю «земельна реформа».</p> <p>2) Розкрийте завдання та напрями земельної реформи.</p> <p>3) Розкрийте особливості регулювання ринку сільськогосподарських земель в європейських країнах.</p> <p>4) Охарактеризуйте основні напрями регулювання ринку землі в Україні.</p>
8	<p>Тема 4. Ефективність і екологізація використання земель (2 год)</p> <p>Блок А</p> <p>1) Розкрийте суть поняття «раціональне використання земель».</p> <p>2) Як вказане поняття пов'язано з термінами «ефективне землекористування» та «охорона земель»?</p> <p>3) Що таке «ефективність»?</p> <p>4) Охарактеризуйте види ефективності.</p>
9	<p>Тема 4. Ефективність і екологізація використання земель (2 год)</p> <p>Блок Б</p> <p>1) Розкрийте суть економічних показників ефективності використання земель підприємств.</p> <p>2) Охарактеризуйте інтенсивний та екстенсивний шляхи розвитку підприємств.</p> <p>3) Розкрийте поняття та мету інтенсифікації.</p> <p>4) Охарактеризуйте основні показники інтенсифікації використання землі.</p> <p>5) У чому полягає суть та за якими показниками розраховується оптимізація землекористування?</p>
10	<p>Тема 4. Ефективність і екологізація використання земель (2 год)</p> <p>Блок В</p> <p>1) Яким чином розміри землекористування пов'язані з рівнем оптимізації землекористування?</p> <p>2) Які показники використовують для визначення економічної ефективності використання земель несільськогосподарських галузей?</p> <p>3) Розкрийте суть екологізації землекористування.</p> <p>4) Які показники застосовуються для оцінки екологічного стану агроландшафтів і сільськогосподарського землекористування?</p>
11	<p>Тема 5 Земельна рента як показник прибутковості землі (2 год)</p> <p>1) Розкрийте економічну природу рентних відносин.</p> <p>2) Розкрийте сутність земельної ренти.</p> <p>3) Яким чином рента пов'язана з ціною землі та орендною платою?</p> <p>4) Розкрийте рентний характер земельних відносин у сільському господарстві.</p> <p>5) Розкрийте рентний характер земельних відносин у населених пунктах.</p> <p>6) Розкрийте рентний характер земельних відносин у несільсько- господарських галузях.</p> <p>7) Розкрийте суть, причини виникнення та механізм утворення земельної ренти.</p> <p>8) Розкрийте суть, причини виникнення абсолютної земельної ренти.</p> <p>9) Розкрийте суть, причини та механізм виникнення монопольної земельної ренти.</p> <p>10) Розкрийте суть, причини виникнення диференціальної земельної ренти.</p>
12	<p>Тема 6 Плата за землю (2 год)</p> <p>1) Розкрийте суть поняття платності землі в Україні.</p> <p>2) Охарактеризуйте ренту як основу встановлення розмірів плати за землю.</p> <p>3) Охарактеризуйте природно-ресурсну ренту як складову суспільного доходу.</p> <p>4) Поясніть сутність функціонування рентних відносин в Україні.</p>

	<p>5) Розкрийте сутність законодавчого регулювання платності земле- користування.</p> <p>6) Охарактеризуйте суть та основні складові податку на землю.</p> <p>7) Які розміри ставок земельного податку та що є основою їх вста- новлення?</p> <p>8) Охарактеризуйте принципи встановлення орендної плати за зе- мельні ділянки.</p> <p>9) Які фактори і яким чином впливають на розміри орендної плати в Україні?</p> <p>10) Надайте характеристику структурним елементам орендної плати.</p>
13	<p>Тема 7. Грошова оцінка земельних ділянок (2 год)</p> <p>Блок А</p> <p>1) Охарактеризуйте сутність видів оцінки землі.</p> <p>2) Розкрийте суть поняття «бонітування ґрунтів».</p> <p>3) Охарактеризуйте зміст бонітування ґрунтів.</p> <p>4) Охарактеризуйте завдання бонітування ґрунтів.</p> <p>5) Що покладено в основу складання шкал бонітету ґрунтів?</p>
14	<p>Тема 7. Грошова оцінка земельних ділянок (2 год)</p> <p>Блок Б</p> <p>1) Розкрийте суть показників економічного оцінювання.</p> <p>2) Назвіть критерії економічної оцінки земель.</p> <p>3) Як поділяється економічна оцінка на загальну і зокремлену?</p> <p>4) Які основні критерії економічної оцінки земель та методи їх ви- значення?</p> <p>5) Назвіть показники економічної оцінки земель.</p> <p>6) В якому разі проводиться нормативна та експертна грошова оцін- ки земельних ділянок?</p> <p>7) Що є підставою для проведення оцінки земель?</p>
15	<p>Тема 8. Наукові основи формування землекористування(2 год)</p> <p>Блок А</p> <p>1) Охарактеризуйте основні закономірності розміщення продуктив- них сил.</p> <p>2) Охарактеризуйте види факторів розміщення продуктивних сил.</p> <p>3) Які основні принципи розміщення продуктивних сил?</p> <p>4) На яких принципах має ґрунтуватися закономірність розвитку системи землекористування?</p> <p>5) Що є завданням планування землекористування?</p> <p>6)</p>
16	<p>Тема 8. Наукові основи формування землекористування (2 год)</p> <p>Блок А</p> <p>1) Які основні стадії розроблення та реалізації державної цільової програми?</p> <p>2) Охарактеризуйте мету Програми використання та охорони земель м. Миколаїв та розкрийте її суть.</p> <p>3) Охарактеризуйте основні недоліки землекористування в післяреформений період.</p> <p>4) На яких основних принципах мають ґрунтуватися формування землекористувань і система управління земельними ресурсами?</p> <p>5) Розкрийте суть принципів формування несільськогосподарських землекористувань</p>
17	<p>Тема 9. Еколого-економічні основи організації земель підприємств, установ та організацій (2 год)</p> <p>Блок А</p> <p>1) Охарактеризуйте створення організаційних форм сільськогосподарських підприємств внаслідок проведення земельної реформи. Як змінилася структура сільськогосподарських товаровиробників за цей час?</p> <p>2) Що є особливістю землеустрою у пореформений період?</p> <p>3) На яких засадах має здійснюватися створення (організація) землекористування приватно-орендних підприємств, фермерських господарств, інших сільськогосподарських підприємств, що користуються землею на праві оренди?</p>

18	<p>Тема 9. Еколого-економічні основи організації земель підприємств, установ та організацій (2 год) Блок Б 1) Охарактеризуйте недоліки землеволодіння і землекористування. 2) Що є мотивами створення агрохолдингів. Назвіть сильні і слабкі сторони їх розвитку в Україні. 3) Охарактеризуйте склад, структуру та ефективність використання міських земель. Як змінювалася динаміка площ угідь земель міст? 4) Які головні особливості міських земель порівняно з іншими землями та їх функції?</p>
19	<p>Тема 9. Еколого-економічні основи організації земель підприємств, установ та організацій (2 год) Блок В 1) Які проблеми розвитку міського землекористування в умовах ринкової економіки? Як їх розв'язати? 2) Охарактеризуйте інституційні принципи регулювання орендної політики у міському землекористуванні. 3) Охарактеризуйте закономірності і фактори розміщення об'єктів несільськогосподарської діяльності.</p>
20	<p>Тема 10. Економічна оцінка збитків і втрат у землекористуванні, зумовлених вилученням земель та обмеженнями в їх використанні (2 год) Блок А 1) Розкрийте сутність цивільно-правової категорії «відшкодування збитків» згідно з нормами земельного та цивільного законодавства. 2) Охарактеризуйте правомірні і неправомірні підстави відшкодування заподіяних збитків. 3) Наведіть приклади юридичної практики відшкодування збитків. 4) За якою методикою розраховується розмір збитків, заподіяних внаслідок самовільного зайняття земельних ділянок? 5)</p>
21	<p>Тема 10. Економічна оцінка збитків і втрат у землекористуванні, зумовлених вилученням земель та обмеженнями в їх використанні (2 год) Блок Б 1) За якою методикою розраховується розмір збитків, заподіяних внаслідок використання земельних ділянок не за цільовим призначенням? 2) За якою методикою розраховується розмір збитків, заподіяних унаслідок зняття ґрунтового покриву (родючого шару ґрунту) без спеціального дозволу? 3) За якою методикою розраховується розмір збитків, заподіяних унаслідок непроведення робіт з рекультивації порушених земель?</p>
22	<p>Тема 10. Економічна оцінка збитків і втрат у землекористуванні, зумовлених вилученням земель та обмеженнями в їх використанні (1 год) Блок В 4) Який порядок розрахунку розміру шкоди від забруднення земель? 5) Як розраховують розмір шкоди від засмічення земель? 6) Які органи надають довідку про нормативну грошову оцінку земельної ділянки, що зазнала забруднення та засмічення?</p>

3.3. Завдання для самостійної роботи

Questions for discussion

1. Describe the concepts of "land economics" and "economy land use".
2. The concept and characteristics of land use.
3. What are the features of agricultural land use?
4. The place of land use in the system of public interests and market relations.
5. Describe the natural and technological factors of land use.
6. Describe the groups of land interests that arise in society.
7. What are the functions of land in the system of public interests and market relationship?
8. Formulate the essence of land use types in the land market.
9. Define and describe the essence of sustainable land use.
10. Describe the rule of preservation of fixed capital.
11. What indicators should characterize sustainable land use?
12. Describe the concept of "land" as an ecological system.
13. Describe the theory of rational land use.
14. Describe the conditions for optimal allocation of resources and land use formation.
15. The concept of intensification of land use.
16. Describe the approaches to intensifying land use.
17. Name the factors of land use rationalization and their classification.
18. Principles of greening the land economy.
19. The concept of land use as an ecological system.
20. Name the problem of land use optimization.

Приклад відповіді на питання

Охарактеризуйте поняття «економіка землеволодіння» і «економіка землекористування».

Економіка землеволодіння – наука про організацію та управління землею у виробництві, ефективне використання земельних ресурсів; розподіл, обмін, відчуження і використання землі. Економіка землеволодіння вивчає сукупність земельних відносин людей у процесі суспільного виробництва, що упорядковуються економічними законами. Таким чином, економіка землеволодіння – це наука про організацію та управління землею, земельні відносини в господарському обігу для ефективного використання земельних ресурсів та їх розподілу, обміну, відчуження й відтворення. Економіка землеволодіння є однією із галузей економіки. Вона поділяється на національну земельну економіку (розподіл землі в галузях і сферах діяльності) та економіку управління земельними ресурсами (організація та управління землею). Виділяються мікроекономічний (залучення земельних ресурсів на окремому виробництві або підприємстві), макроекономічний (земельні ресурси в економіці держави або національній економіці) та світовий рівні (земельні ресурси у світовому господарстві)

Економіка землекористування – це наука про розподіл, раціональне та ефективне використання земельних ресурсів, наука про організацію охорони землі та підвищення її родючості. Знання економіки землекористування дуже важливі і необхідні, як для успішної підприємницької діяльності, так і в житті, в побуті будь-якої сім'ї та окремого громадянина.

Теми аналітичних робіт

1. Розкрийте основні поняття та функції землі в системі суспільних інтересів і ринкових відносин.
2. Які головні чинники землекористування в природно-технічному та економічному відношенні.
3. Як функціонує земля в різних галузях економіки?
4. Розкрийте механізм формування землекористування підприємства.
5. Як продуктивність сільськогосподарських угідь залежить від інтенсивності обробітку одиниці площі?
6. Як визначається земельна рента в сільськогосподарському підприємстві?
7. Як визначається орендна вартість землі в сільськогосподарському підприємстві?
8. Як визначається земельна рента в несільськогосподарському підприємстві?
9. Як визначається орендна вартість землі в несільськогосподарському підприємстві?
10. Розкрийте механізм ліквідації недоліків у землекористуванні?
11. Проаналізуйте особливості формування обмежень та обтяжень при використанні земель.
12. Розкрийте механізм впливу різних факторів на раціоналізацію землекористування.
13. Як впливають соціально-економічні чинники на раціоналізацію землекористування?
14. Обґрунтуйте особливості розташування конкурентних типів землекористування.
15. Розкрийте чинники, що впливають на характер землекористування у містах.
16. Як обирається вибір оптимального місця розташування різних типів землекористування?
17. Як економічно обґрунтовуються землевпорядні рішення в проектах внутрішньогосподарського землеустрою?
18. Як здійснюється оптимізація і поліпшення складу земельних угідь?
19. Як здійснюється еколого-економічне обґрунтування оптимізації системи сівозмін?
20. Як здійснюється ефективність оптимізації складу і поліпшення земельних угідь?

Приклад відповіді на питання 1

Розкрийте основні поняття та функції землі в системі суспільних інтересів і ринкових відносин

Економічна сутність земельних відносин обумовлена відносинами власності на землю як на обов'язкову умову матеріального виробництва та іншої соціальної діяльності.

Земельна ділянка - це частина земної поверхні з установленими межами, певним місцем розташування, з визначеними щодо неї правами.

Земля виконує три важливі функції, які є ключовими для забезпечення нормальної життєдіяльності суспільства, а саме: економічну, соціальну та екологічну.

Виконуючи економічну функцію, земля виступає як важливий матеріальний ресурс, який відіграє роль основного засобу виробництва і предмета праці в сільському господарстві та просторового базису для розвитку інших галузей економіки.

Соціальна функція землі зводиться до того, що вона є місцем проживання всього людства.

Екологічна функція землі полягає у тому, що земля є центральним, цементуючим ресурсом екологічної системи, який значною мірою обумовлює функціональну стійкість як цієї системи в цілому, так і окремих елементів природного середовища.

3.4. Форми і методи навчання та викладення дисципліни

Основними **формами навчання** є лекції та **групові** заняття, які передбачають оволодіння системою практичних професійних умінь та навичок з навчальної дисципліни та передбачають можливість проведення наукової роботи у сфері землеустрої.

Основними **методами навчання** є **пояснювально-ілюстративний метод** під час якого студенти одержують знання на лекції, сприймають і осмислюють факти, оцінки, висновки і залишаються в рамках репродуктивного (відтворюючого) мислення; **метод проблемного викладу**, під час якого викладач до викладу матеріалу ставить проблему, формулює пізнавальне завдання, показує спосіб рішення поставленого завдання, а студенти стають свідками й співучасниками наукового пошуку; дослідницький метод, який передбачає аналіз матеріалу, постановки проблем і завдань і короткого усного або письмового інструктажу студентів; **дискусійні методи**, що передбачають такі елементи дискусії, як суперечки, зіткнення позицій, навмисного загострення протиріч; **словесний метод**, такий як пояснення та практичний метод, що передбачає розв'язання вправ, завдань, тестів.

3.5. Матеріально-технічне та методичне забезпечення освітнього процесу **Методичне забезпечення:**

1. Опорний конспект лекцій з курсу
2. Теми аналітичних робіт
3. Питання для обговорення, пакет тестових завдань.
4. Теми презентацій та доповідей для самостійної підготовки
5. Білети до екзамену
6. Рекомендована основна і додаткова література з курсу

Матеріально-технічне забезпечення:

Проекційне мультимедійне обладнання (проектор, екран, ноутбук/комп'ютер);
Доступ до мережі Internet, точка доступу Wi-Fi;
OS: Windows, Android, iOS;
Browsers: Chrome / Opera / Mozilla Firefox / MS Edge;
Програмне забезпечення: Word, Excel, PowerPoint; Skype, Zoom, GoogleMeet;
Система електронного навчання Moodle 3.9

Тренінгова аудиторія (дошка, фліпчарт, комплект канцелярського приладдя для творчості: маркери, олівці, стікери, кольоровий папір, клей, ватман, блокнот для фліпчарту)

4. Поточний та підсумковий контроль

Перелік питань підсумкового контролю (екзамен)

1. Сутність економіки землекористування.
2. Основні поняття економіки землекористування.
3. Предмет економіки землекористування.
4. Основні складові економіки землекористування.
5. Земля як економічна категорія.
6. Земля як головний засіб виробництва.
7. Особливості землі як об'єкта соціально-економічних зв'язків.
8. Основні завдання землекористування.
9. Принципи землекористування.

10. Роль землекористування в різних сферах життєдіяльності людини.
11. Місце землекористування в системі суспільних інтересів і ринкових відносин.
12. Характеристика земельних ресурсів України за категоріями земель.
13. Критерії поділу земель на категорії.
14. Земля як територіальний фактор державності.
15. Сільськогосподарські угіддя.
16. Несільськогосподарські угіддя.
17. Трансформація землекористування.
18. Організація раціонального використання земель.
19. Охорона земель.
20. Основні чинники раціоналізації землекористування.
21. Економічна теорія власності на землю.
22. Користування та розпорядження землею.
23. Реформування земельних відносин.
24. Особливості ведення ринку землі в Україні.
25. Економічна ефективність землекористування.
26. Соціальна ефективність землекористування.
27. Екологічна ефективність землекористування.
28. Технічна та технологічна ефективність землекористування
29. Ефективне використання земельних ресурсів.
30. Комплексне (збалансоване) використання земель.
31. Показники ефективності землекористування.
32. Показники сталого розвитку.
33. Оптимізація землекористування.
34. Закон України «Про плату за землю».
35. Вартість землі.
36. Екологізація землекористування.
37. Показники інтенсифікації землекористування.
38. Показники інтенсивності землекористування.
39. Економічна природа рентних відносин.
40. Ціноутворення землі як механізм розподілу ресурсів у ринковій економіці.
41. Економічна рента.
42. Земельна рента.
43. Абсолютна рента.
44. Диференціальна рента.
45. Монопольна рента.
46. Рентний характер земельних відносин у сільському господарстві.
47. Платність землекористування.
48. Вплив платності землекористування на регулювання системи використання та охорони земель.
49. Рента як основа встановлення розмірів плати за землю.
50. Земельний податок.
51. Економічні основи функціонування орендних відносин у землекористуванні.
52. Орендна плата за земельні ділянки та принципи їх встановлення.
53. Основні поняття і види оцінки земель.
54. Бонітування ґрунтів.
55. Агровиробниче групування ґрунтів.
56. Економічна оцінка земель.
57. Основні показники економічного оцінювання землі.
58. Законодавче забезпечення землеоціночних робіт.

59. Сутність та особливості нормативної грошової оцінки землі.
60. Особливості здійснення нормативної грошової оцінки землі сільськогосподарського призначення в економіці землекористування.
61. Особливості здійснення нормативної грошової оцінки земель населених пунктів.
62. Особливості нормативної грошова оцінки земель несільськогосподарського призначення (за межами населених пунктів).
63. Особливості експертної грошової оцінки земельних ділянок.
64. Розміщення продуктивних сил та його вплив на землекористування.
65. Фактори розміщення продуктивних сил.
66. Принципи розміщення продуктивних сил.
67. Формування структури землекористування в регіональних програмах.
68. Форми планування землекористування, їх особливості в економіці землекористування.
69. Техніко-економічні обґрунтування використання та охорони земель адміністративно-територіальних одиниць.
70. Механізм формування сільськогосподарських землекористувань.
71. Механізм формування несільськогосподарських землекористувань.
72. Особливості створення (організації) землекористувань агрохолдингів.
73. Особливості створення (організації) землекористувань фермерських господарств.
74. Особливості створення (організації) сільськогосподарських підприємств.
75. Основи формування міського землекористування.
76. Запровадження прозорості процедури набуття прав на землю на конкурентних засадах.
77. Проблемні питання міського землекористування.
78. Інституційні принципи регулювання орендної політики у міському землекористуванні.
79. Розміщення об'єктів несільськогосподарської діяльності.
80. Класифікація збитків у землекористуванні.
81. Основні засади відшкодування збитків.
82. Порядок визначення збитків.
83. Юридична практика відшкодування збитків.
84. Оцінка відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам.
85. Оцінка ефективності відтворення природної родючості ґрунтів.
86. Комплексна оцінка економічної ефективності землекористування.
87. Оцінка ефективності впорядкування території сівозмін.
88. Оцінка розміщення та впорядкування полів і робочих ділянок.
89. Оцінка економічної ефективності природоохоронних, агротехнічних та ґрунтоохоронних заходів.
90. Оцінка економічного обґрунтування розміщення поєзакисних лісових смуг.

«0» варіант екзаменаційного білету з зазначенням максимальної кількості балів за кожне виконане завдання

Чорноморський національний університет імені Петра Могили
(повне найменування вищого навчального закладу)

Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)
Спеціальність 193 «Геодезія та землеустрій»
Галузь знань 19 «Архітектура та будівництво»
Семестр 4
Навчальна дисципліна Економіка землекористування

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № «0»

1. Особливості створення (організації) землекористувань фермерських господарств. (10 балів)
2. Основні поняття і види оцінки земель. (10 балів)
3. Земля як головний засіб виробництва. (10 балів)

Практичне завдання (10 балів):

Ціна землі:

- а) дорівнює розміру земельної ренти;
- б) це капіталізована земельна рента;
- в) дорівнює розміру орендної плати;
- г) це сума вільних грошей, які надаються у тимчасове користування іншій особі з метою отримання відсотка

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол №1 від «27» серпня 2021 року

В.о. завідувача кафедри _____ **С.М. Смирнова**
(підпис) (прізвище та ініціали)
Екзаменатор _____ **О.В. Лазарєва**
(підпис) (прізвище та ініціали)

Приклад тестового контролю знань:

1. Яка земельна рента утворюється внаслідок додаткових вкладень підприємцем-орендарем коштів у одну і ту ж саму ділянку землі, що сприяє збільшенню врожайності та підвищенню продуктивності праці?:

- а) абсолютна земельна рента;
- б) диференціальна рента II;
- в) монопольна земельна рента;
- г) диференціальна рента I.

2. Ефект (результат) від проведення землеохоронних заходів у сільському господарстві виявляється у:

- а) прирості економічної оцінки земельних ресурсів;
- б) прирості чистого доходу;
- в) зниженні собівартості виробництва продукції;
- г) правильні всі перераховані відповіді.

3. До вартісних показників ефективності використання земельних ресурсів відносяться:

- а) валовий збір продукції;
- б) виробництво товарної продукції в поточних цінах реалізації;
- в) прибуток в розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь;
- г) ціна продукції

4. Рівень розораності земель визначають:

- а) відношенням площі ріллі до площі сільськогосподарських угідь;
- б) відношенням площі сільськогосподарських угідь до загальної земельної площі;
- в) відношенням площі ріллі до загальної земельної площі;
- г) відношенням площі відповідного виду угідь до загальної площі території України.

6. Властивість ґрунту, що утворилася під природною рослинністю під час природного перебігу ґрунтоутворювального процесу – це:

- а) економічна родючість;
- б) штучна родючість;
- в) природна родючість;
- г) консервація земель.

5. Критерії оцінювання та засоби діагностики результатів навчання

№	Вид діяльності (завдання)	Максимальна кількість балів
1	Питання для обговорення (Questions for discussion)	10
2	Вміння розв'язувати типові завдання	10
3	Тестування	5
4	Аналіз запропонованих аналітичних ситуацій	15
5	Індивідуальна робота в аудиторії	10*2=20
6	Екзамен	40
	Всього	100

*Критерії оцінювання завдань для досягнення максимальної кількості балів
8 семестр*

Індивідуальна робота в аудиторії										Питання для обговорення	Вміння розв'язувати типові завдання	Тестування	Аналіз запропонованих аналітичних ситуацій	Підсумковий контроль (екзамен)	Сума	
T 1	T 2	T 3	T 4	T 5	T 6	T 7	T 8	T 9	T 10							
2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	10	10	5	15	40	100	

6. Рекомендовані джерела інформації

6.1. Основні:

1. Новаковська І.О. Економіка землекористування: навч. посіб. – К.: Аграр. наука, 2018. – 400 с.
2. Управління земельними ресурсами: навч. посібник / І.В. Кошкалда, А.В. Корецький, О.А. Домбровська та ін. / за ред проф. І.В. Кошкалди; Харк. нац. аграр. ун-т. – Харків: ФОП Панов А.М., 2018. – 368 с.
3. Економіко-екологічні засади раціонального формування та використання машинно-тракторного парку: монографія / С.І. Корнієнко, В.Ф. Пашенко, М.І. Бідило та ін. – Харків, 2018. – 178 с.
4. Роль землеустрою в умовах сталого землекористування. Теоретичні, методичні та практичні аспекти сталого розвитку економіки України: колектив. монографія / за ред. д.е.н., професора, О.О. Непочатенко. – Умань: Видавець Сочінський М.М., 2020. – 224 с.

6.2. Додаткові:

1. Функціональна значущість землеустрою у використанні та охороні земель ОТГ. Забезпечення сталого економічного розвитку національного господарства: теорія, методологія та практика: колектив. монографія / під ред. д.е.н., професора, О.О. Непочатенко. – Умань: Видавець Сочінський М.М., 2020. – 272 с.
2. Робоча програма навчальної дисципліни «Економіка землекористування та землевпорядкування». [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u257/robocha_programa_ekonomika_zemlekoristuvannya_2020.pdf